

בר מצוה (7)

בין שלוש עשרה

חז"ל אומרים במסכת אבות: בן שלוש עשרה למצוות. יש לשאול למה דווקא בגיל שלוש עשרה? מה יש בגיל הזה שהופך את הילד לראוי לקחת על עצמו מצוות, להתחייב ולהיות אחראי? אחד ההסברים היפים שמובאים בספרים הוא ששלוש עשרה הוא גיל שבו הלב והשכל מתחילים לפעול יחד. לפני כן יש רגשות, יש סקרנות, יש רצון טוב אבל לא תמיד יש יכולת להבין באמת את המשמעות של האחריות. ומאותו גיל יש כבר שילוב של רגש עם דעת, של רצון עם הבנה. וזה בדיוק היסוד של עבודת ה': לא די רק להרגיש – צריך גם להבין. ולא די רק להבין, צריך גם להרגיש. המצוות נועדו לא רק למלא אותנו מבחוץ, אלא גם לבנות אותנו מבפנים להפוך אותנו לאנשים טובים, רגילים, מוסריים וקרובים יותר לקב"ה. ולכן גיל שלוש עשרה הוא לא רק מספר – הוא סמל למפגש בין לב לדעת, בין תמימות של ילד להבנה של מבוגר. ומכאן מתחילה הדרך של כל יהודי דרך של צמיחה, אחריות ואור.

המלקט

על פי זה יש לומר: מה שאמר הקדוש ברוך, הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה, לא מדובר באותם שלא שעוסקים בתורה כלל, שהרי ממה שאמרו רצוננו לעסוק בתורה יומם ולילה אלא שאין לנו פנאי, מובן שהיו עוסקים בתורה, ומשאת נפשם היה לעסוק בתורה ביום ובלילה, ללא שום עסק אחר, משום כך אמר להם הקדוש ברוך הוא הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה שמכיון שהנכם עוסקים בתורה במשך היום, לכן יש בכוחם של התפילין להחשב כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה. ועל פי זה יש לפרש הפסוק "והיה לך לאות על ידך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", רצוננו לומר כאשר התפילין הם אות על ידך ולזיכרון בין עיניך, אז תהיה כאילו תורת ה' בפיך, שאתה עוסק בתורה. וגם בזה יובן מה שאמר הכתוב "והיה לך לאות על ידך", ש"והיה" הוא לשון שמחה, כידוע, ומה שמחה יש כאן בהנחת התפילין? אבל על פי האמור ניחא שמכיון שהמניח תפילין הרי הוא כעוסק בתורה, ועל התורה נאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב, לכן נאמר "והיה לאות על ידך" שהוא לשון שמחה. וכשם שהתורה מתקיימת במי שדעתו שפלה, וכמובא בגמרא (מסכת תענית דף ז.): למה נמשלו דברי תורה למים? לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כך גם התפילין נכתבים בקנה שהוא רמז למידת הענוה כמובא בגמרא (תענית דף כ:): נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות. וכמו כן, עצם מקום הנחת התפילין מורה על מדת הענוה, שהרי התפילין שבראש שהוא כנגד המוח והתפילין שביד כנגד הלב רומזים שיש להכניע את הלב והמוח להשם יתברך. ושלושת כריכות רצועות התפילין שעל האצבע, כתב הרב החיד"א זצ"ל שהם רומזים לשלושת אבותינו הקדושים שבזכותם זכינו למצות תפילין.

המלקט

ברכת ברוך שפטרני

מקור של ברכת ברוך שפטרני הוא מלשון המדרש (פרשת תולדות כה, כז): "ויגדלו הנערים", רבי לוי אמר: משל להדס ועצבונית (קוף) שהיו גדלים זה על גב זה, וכיון שהגדלו הפריחו. זה נותן ריחו וזה חוחו. כך כל י"ג שנה, שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר. לאחר י"ג שנה זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים. אמר רבי אלעזר: צריך אדם להיטפל בבנו עד י"ג שנה, מכאן ואילך צריך

הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה, היתכן?

איתא בילקוט שמעוני (פרשת בא), על הפסוק "והיה לך לאות על ידך", אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רצוננו לעסוק בתורה יומם ולילה אלא שאין לנו פנאי, אמר להם: הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגעים בתורה יומם ולילה, עכ"ל. ולכאורה הדברים צריכים ביאור, הא כיצד יש בכוחן של התפילין להחשב כתלמוד תורה, והלא על התורה אמרו חז"ל (במסכת פאה פרק א' משנה א'): תלמוד תורה כנגד כולם, ואמר ריש לקיש (במסכת מנחות דף ק"י): כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, מנחה, חטאת ואשם, ואם כן כיצד מתבארים הדברים במה שאמר הקדוש ברוך הוא לעם ישראל שבהנחת התפילין מעלה עליהם כאילו עסקו בתורה? מה ייחודן של תפילין שהושוו לעסק התורה? ויש ליישב זאת על פי הנאמר בתורה בעניין הנחת התפילין "והיה לאות על ידך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", וביאר החפץ חיים זצ"ל שכשם שבהרבה מצוות גילתה לנו התורה את טעמיהם, כגון במצוות אכילת מצה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", ובמצוות סוכה כתוב "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי" וכהנה רבות, כך גם בתפילין, עיקר מצות ההנחה היא "למען תהיה תורת ה' בפיך", כלומר תפילין הם התנאי לתורה ומבלעדי התפילין אין תורה.

שיאמר: "ברוך שפטרני מענשו של זה" ע"כ. בכונת ברכת "ברוך שפטרני מענשו של זה", ישנם שני פירושים:

- (1) **המגן אברהם** באר: לפי שעד גיל י"ג נענש האב על חטאי הבן, וכיון שנעשה הבן בר מצוה ונפטר האב מענשיו, מברך: "ברוך שפטרני מענשו של זה". ומביא שהלבוש כתב טעם הפוך כדלהלן.
- (2) כתב **הלבוש**: יש אומרים, מי שנעשה בנו בר מצוה יברך "ברוך שפטרני מענשו של זה". אבל אין זה ברור, דהא אם אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם לא נפטר עד כמה דורות: "פוקד עון אבות על בנים" וכו'. וטוב לברך אותה בלא שם ומלכות. ביאור לקושיתו כתב בספר: "אליהו זוטא": הלבוש סובר דאין הפירוש "ברוך שפטרני" דהיינו שהאב נפטר מעונש הבן, שהרי בעודו קטן ולא בר עונשין, למה יענש האב על חטאיו? אלא פרוש הברכה היא, שהאב מברך: **שנפטר הבן ממנו** שאין נענש עבורו, כי עד עתה **הבן הוא שהיה נענש בעוון האב**, ומעתה פטור ואינו נענש אלא בעוונות עצמו. ועל זה הקשה הלבוש איך מברך הזאת, הרי עדיין לא נפטר הבן שהר נאמר: "פוקד עון אבות על בנים".
רב זילברשטיין שליט"א בספרו "אמונה שלמה"

דרך אמונה בחרתי

ברמב"ן (שמות יג) כתב ששתי הפרשיות קדש והיה כי יביאך ענינן האמונה ביציאת מצרים, ושתי הפרשיות שמע והיה עם שמוע הם שורש האמונה בבריאת העולם. ובאמת שני ענינים אלו מכוונים כנגד שני חלקי האמונה שמחוייב האדם בהם, האמונה שהקב"ה בורא ומנהיג את כל הבריאה, והאמונה ביציאת מצרים. וכפי שנתחדש ונתבאר זאת באריכות בספר "נתיבות שלום". שני חלקי האמונה הללו כלולים בדיבור הראשון: "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שיש חלק באמונה שצריך להאמין שהקב"ה בורא ומנהיג לכל הברואים, ויש חלק באמונה שצריך להאמין בהשגחתו ואהבתו המיוחדת של הקב"ה לישראל עם קרובו ששורשה ביציאת מצרים בה קרא עליהם: "בני בכרי ישראל". הוא אשר אנו אומרים בקידוש בשבת קודש: "זכר למעשה בראשית, זכר ליציאת מצרים", שענינם ב' חלקי האמונה האלו שהם יסוד איש יהודי, ותרוויהו איתנהו בתפילין.

ספר "דורות דרשה"

פדה בשלום נפשי

יש נוהגים להניח תפילין לראשונה לנער בר מצוה ע"י צדיק ורבי, כדי שלעולם יקיים מצוה זו על דעתו ועל כוונתו של הצדיק, ובתור רישא גריר. רמז לזה אפשר למצוא גם בלשון הגמרא (גיטין מ). עבד שרכו הניח לו תפילין יוצא לחירות. שעל ידי הנחת הרבי יוצא הנער לחירות מכבלי היצר הרע.

ספר "דורות דרשה"

הלכה: בר מצוה

מנהג קדום מתקופת הראשונים, שהנער עולה לתורה בשבת הראשונה אחר הגיעו למצוות (מנהגי מהרי"ל קריאת התורה ה), ונוהגים להעלותו לעליית "מפטיר" כדי שיקרא את ההפטר. בדורות האחרונים יש נוהגים שהנער מכין את כל הפרשה וקורא אותה בציבור, ובזכות זה הוא לומד להיות "בעל קורא". אבל צריך להשתדל שעול הקריאה לא יכבד עליו ויעיב על שמחת הכניסה למצוות. כמו כן יש לבדוק אם חתן בר המצווה הגיע לרמה הנאותה לקריאה בתורה, שאם לא כן אין זה מכבוד הציבור שיקרא עבור כולם, מה עוד שמסתבר שיטעה טעויות כאלה שבעטיין צריכים לחזור, ואם יחזירו אותו על כל טעות, תיגרם לנער עגמת נפש ובושה, ואם לא יחזירו אותו, הציבור לא יצא ידי חובת קריאת התורה.

המלקט

פתגם: מי שמתפלל, מרים את עצמו מעל הזמן והמקום
פתגם חסידי

חקירה: מעילה: זריקת הדם מוציאה מידי מעילה משום מעשה שנעשית מצוותו, או משום שהותר לכהנים. (מקדש דוד ח"א ארבע עבודות, וכן חקר הגר"ח סטנסיל שעב האם צריך זריקה המתרת באכילה או רק זריקה מכפרת)
ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: ביום בר המצווה שלו, מענדל קיבל את התפילין מאביו. כשהרב הזקן חבש לו את התפילין, אמר לו: מענדל, כל מצווה היא כמו נר שמאיר בחושך. מענדל חזר הביתה והתחיל לעשות טוב: עזר לאמו, שיתף ספר עם חברו, דיבר טוב עם השכן. הוא הבין שאפילו מעשים קטנים יכולים להביא אור גדול לעולם. מאותו יום, מצוות לא היו לו עוד חוקים אלא גשרים שמחברים בין הלכות לשמיים.

סיפור חסידי

מזל טוב לנכדי זכריה בן משה הכהן, שיזכה להיות גדול בתורה.

יוצא לאור לרפואה שלימה, ברוך יואל שמעון ישראל בן פינה, ראובן ישי בן מרצדס, הדסה אסתר בת רחל בחאל קטי, פטריק יהודה בן גלדים קאמונה, אברהם רפאל בן רבקה, מאיר חיים בן גבי זווירה, ראובן בן איזא, ויקטוריה שושנה בת ג'וסי חנה, רפאל יהודה בן מלכה, שלמה בן מרים, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלום, אלחנן בן חנה אנושקה, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, ישראל יצחק בן ציפורה, עמנואל בן סוזן אזיזה. **שלום בית:** גיולה חיה בת סופי לבנה ואילן יהודה יצחק בן סנדרה סולאנג. **זיווג הנזן:** יוני מאיר משה בן אסתר, אילן אלי אהרן בן אסתר, קלואי אורה בת סופי לבנה, לולה לאה בת סופי לבנה, לאה בת רבקה, אלודי רחל מלכה בת חשמה, יוסף גבריאל בן רבקה, מרים בת רבקה. **הצלחה רבה בכל:** נאור דוד בן יעל דינה, ליטל בת יעל דינה, לחנה בת אסתר וליונתן מרדכי בן שמחה ברכה זרע של קיימא ללבנה מלכה בת עזיזא וליאור עמיחי מרדכי בן גיזיל לאוני. **לעילוי נשמת:** ראובן בן חנינה, גינטי מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, גיא יונה בן לאה, יוסף בן מייכה. מוריס משה בן מרי מרים. משה בן מול פורטונה. אליהו בן מרים, נסים חי הוברט בן ג'ולי, ליליאן רותה בת אוטה נג'מה, דוד בן מרים, פליקס סעידו בן אטו מסעודה. אפרת רחל בת אסטרייה כוכבה, אברהם בן אליעזר, מלכה אנריט מרוזקה, אנדרה סעיד בן פורטונה מסעודה, קרול מול ארסה בת גבי זורגונה, אברהם בן אסתר.

